

Було б доречним глибше проаналізувати взаємозв'язок виробничої та заготівельної галузей споживчої кооперації в період непу, адже кооперативним промисловим підприємствам доводилося діяти в умовах обмеженості грошових і сировинних ресурсів. Проте завдяки опорі на селян-виробників та заготовленій у них сировині кооператорам вдалося оперативно відродити необхідні виробництва і тим самим забезпечити як міське, так і сільське населення дефіцитними товарами та продовольчою продукцією.

Утім зазначені недоліки не позбавляють рецензоване дослідження наукової цінності. Окреслені у ньому напрямки виробничої діяльності споживчої кооперації у період непу є цікавими з огляду на необхідність поліпшення стану сучасного ринку та убезпечення пересічних громадян від підробок товарів. Важко заперечити авторці щодо того, що без вирішення на державному рівні проблеми забезпечення населення якісними продуктами харчування і промисловими товарами не можна сподіватися на збереження здоров'я нації (с.360). Цілком погоджуємося з тезою, що внутрішній споживчий ринок потребує урізноманітнення продукції, передусім продуктів харчування, не лише за рахунок закордонного, але й передусім вітчизняного виробництва (с.364). Поділяємо авторську пропозицію щодо доцільності активізації пропаганди досвіду господарювання споживчої кооперації та інших видів кооперації в минулому і нині на сторінках періодичних видань історичного, економічного, аграрного, маркетингового та соціологічного спрямування (с.360-361).

Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності організації споживчої кооперації, проведенні науково-теоретичних та науково-практичних конференцій з проблем удосконалення сучасного споживчого ринку, при підготовці праць з історії України, аграрної історії, у науково-дослідницькій роботі при вивченні специфіки нової економічної політики, а також у навчальному процесі у вищих навчальних закладах економічного спрямування.

Загалом монографія Т.В.Онїко становить певний внесок у розвиток сучасної історичної науки, зокрема її соціально-економічного аспекту, сприяючи більш глибокому та об'єктивному висвітленню досвіду формування ринкових відносин за часів непу. Вона значно доповнює уявлення про історію становлення та розвитку виробничих галузей споживчої кооперації України в ринкових умовах непу і є позитивним внеском у вітчизняну історико-кооперативну літературу.

С. О. Костилєва

**[РЕЦ.]: ОРЛЯНСЬКИЙ В.С., ТЕДЕЄВ О.С. МІСЦЕВІ ОРГАНИ
УПРАВЛІННЯ В ПЕРІОД ОКУПАЦІЇ НА ЗАПОРІЖЖІ (1941–1943 РР.). –
К.: ЦЕНТР НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, 2010. – 332 С.**

Монографія Орлянського В.С. і Тедєєва О.С. присвячена вивченню проблем вітчизняної історії, періоду окупації радянської території в роки Другої світової війни.

Вся робота складається з чотирьох розділів, у трьох з яких зроблено спробу осмислення такого мало розробленого питання, як особливості української колаборації в роки Другої світової війни. Автори на великому фактичному матеріалі розкривають особливі риси такого феномену на тлі поширеного подібного явища в періоди військових протистоянь. Автори навели цілу групу рис української колаборації, які були не властиві параметрам європейського розуміння цього явища.

Український колабораціоналізм несе в собі цілий ряд складних і непростих питань, відповідаючи на які можна повніше представити даний феномен нашої вітчизняної історії.

Автори розкривають деякі питання (с.13-15) даного феномена і роблять висновок, що збройне протистояння з радянською владою штовхнуло в ряди її ворогів велику кількість людей, які були не згодні, перш за все, зі сталінським режимом і тому цю владу своєю не вважали. Не переносили вони на цю владу і своє поняття Батьківщини. Нерідко подібні дії охоплювали цілі соціальні та етнічні групи населення Радянського Союзу.

Цілком правомірним можна вважати думки авторів про те, що війна на території Радянського Союзу стала причиною для відродження не вирішених до кінця проблем громадянської війни на цих територіях. Внутрішня політика сталінського режиму в передвоєнний період своєю соціально-економічною політикою породила цілий ряд нових проблем, які тільки збільшили ситуацію загального протистояння в країні.

Як відзначають автори, в даній ситуації «ми маємо складне переплетення відразу кількох соціальних і політичних конфліктів». Саме вони і стали причинами, базою для складання феномену українського колабораціоналізму в роки Другої світової війни.

У другому розділі роботи відображена господарська діяльність Запорізької міської управи як складової частини німецької окупаційної адміністрації. На цьому особливо наполягають автори, бо ні про який орган самоврядування мови бути не може. Досить цілісною в господарському і управлінському плані показана діяльність міської управи в галузі освіти та охорони здоров'я, а так само в сфері соціального захисту. Цілком успішним можна вважати спробу авторів зробити аналіз діяльності міської управи в тих сферах, де її роль спочатку окупації мінімізувалася німецькою владою, наприклад, функціонування в умовах окупації таких інституцій, як профспілка і установи культури.

Нестандартно авторами монографії розглядається проблематика «єврейського питання» у діяльності міської управи. Червоною ниткою в розділі проходить авторська думка, що залучення колабораціоністських структур в акціях проти єврейського населення німецькими властями відбувалося в різних регіонах по-різному та в різних формах. Автори виділяють деякі фактори, які могли вплинути на участь міської управи в антиєврейських акціях. Одним з подібних чинників якраз і виступав сам факт існування подібної управлінської структури. З одного боку, не німецька за своїм складом, вона була сегментом німецької окупаційної адміністрації. З іншого боку, будучи наймасовішою частиною окупаційної адміністрації, укомплектованої представниками місцевого населення, німецька влада була не в змозі проводити самостійно управлінські дії, тому можна говорити навіть про певну їх залежність.

Важливим можна вважати роздуми авторів монографії про регіональну особливість Запорізького краю щодо міжнаціональних відносин, які склалися протягом багатьох поколінь. Цілий комплекс різноманітних міжнаціональних протиріч, які проявилися в роки Другої світової війни на території регіону, стали причинами внесення чужих систем суспільного устрою. Причому, як показала практика, їх ідеологічна приналежність не мала значення. Вони залишалися чужими. Можна погодитися з тим, що подібна регіональна особливість цілком могла стати одним з факторів, який вплинув на стиль і метод роботи міської управи в м. Запоріжжя.

Третій розділ присвячений історії одного з сільських районів Запорізької області – Новозлатопольського. Багато в чому історію цього району можна розглядати як типову історію даного регіону. Перш за все, район був багатонаціональним, по-друге, в ньому домінував єврейський етнос, а поява самого району, як адміністративного утворення, була результатом радянського районування. Війна зірвала зовнішнє радянське «лакування» щасливого життя, і ми можемо побачити біль, страждання, жах і прагнення вижити будь-якою ціною, причому, за будь-якої влади в районі.

Четвертий розділ містить інформацію про фонди Державного архіву Запорізької області по періоду окупації області в роки Другої світової війни.

Працівники Запорізького архіву за роки незалежності провели величезний і складний обсяг роботи по збиранню, обробці та відновленню різних груп документів ще зовсім недалекого минулого нашої країни. Практично заново створено реєстр документів по періоду окупації. Перший параграф розділу представлений фондами по установах і підприємствах Запорізького краю, які функціонували в період окупації (с.89-131). Другий параграф представляє детальний реєстр всіх документів періоду окупації (с.132-324).

У цілому, монографія Орлянського В.С. і Тедеева О.С. представляє собою цікаве дослідження, яке дозволяє, з одного боку, познайомитися з величезним обсягом абсолютно нової інформації, з іншого боку, представлені оцінки можуть виступати в якості альтернативи існуючим оцінкам історичного минулого.

Дана монографія може бути надзвичайно цікавою не тільки професійним дослідникам, але і широкому колу людей, які самостійно хочуть розібратися в минулій історії нашої країни.

В. Т. Варянік

СОЦИАЛЬНО-ЗНАКОВАЯ КНИГА. В УКРАИНЕ [РЕЦ.]: КАСЬЯНОВ Г. УКРАИНА 1991–2007: НАРИСИ НОВИТНЬОЇ ІСТОРІЇ. – К.: НАШ ЧАС, 2008. – 432 С.

Бургомистр. Все идет великолепно, Генрих. Покойник воспитал их так, что они повезут любого, кто возьмет вожжи.

Генрих. Однако сейчас на площади...

Бургомистр. Ах, это пустышки. Каждая собака прыгает, как безумная, когда ее спустишь с цепи, а потом сама бежит в конуру.

<...>

Ланцелот. Работа предстоит мелкая. Хуже вышивания. В каждом из них придется убить дракона.

Е. Шварц. Дракон

Выход книги сравнительно молодого, но уже всемирно известного украинского историка Г. Касьянова еще получит свою всестороннюю оценку. Главным, на наш взгляд, здесь является сама возможность реализации такого события, ибо книга имеет не просто интердисциплинарный характер гуманитарных дисциплин – в первую очередь истории, социологии и политологии, – она не может не стать ярким явлением на актуальном политическом поле, причем как Украины, так и ее соседей, в первую очередь России (на государственном языке которой издание также уже должно увидеть свет).

Говоря о возможности реализации данного проекта, необходимо сразу подчеркнуть, что он характеризуется высокой степенью беспристрастности и объективности – настолько высокой, насколько это как раз и возможно в контексте не снижающей напряженности и давления конъюнктуры. Удивляет именно